

yanlardan ibaretti (BA, TD, nr. 399, s. 311-319; BA, TD, nr. 387, s. 70). XVI. yüzyıl ortalarında nüfusu 4000-4500 civarında iken (BA, TD, nr. 415, s. 332-340) bu rakam 1584'te 7000'e yükselmiştir; XIX. yüzyıl sonlarında ise 8500 civarında idi.

1501 yılında şehir halkından birer hanenin Karaman ve Yalvac'tan, iki hanenin Aksaray'dan, üç hanenin "Acem di-yarı"ndan geldiği, XVI. yüzyıl ortalarında ise altı hanenin Konya'nın ova bölgesini kendisine yurt edinen Atçeken (Eskışan) oymaklarına mensup olduğu anlaşılmaktadır. Şehirdeki hristiyan nüfus ise ayrı bir mahalle teşkil etmeyip Türkler'le aynı mahallelerde oturmaktaydı. Bunlardan Seydi Mahmud Hayran ve Ahî Yâdigâr Mescidi mahallelerinde oturan bir kısmı, Türkçe adlar taşımaktaydı. Aynı tarihte şehirde kırk, 1525'te kırk bir, XVI. yüzyıl ortalarında ise kırk iki mahalle vardı. Bunlardan Medrese, İmaret, Nakkaş Mescidi, Ahî Celâl Mescidi, Hacı Kuş Mescidi, Ahî Yâdigâr Mescidi ve Seydi Mahmud Hayran (Zâviyesi) vb. mahalleler birer sosyal müessese etrafında gelişmiştir.

Şehirde Osmanlı öncesinde de oldukça hareketli bir ticarî ve iktisadî hayat vardı. Bunda, ticarî ve sınıf fonksiyonu olan pek çok dükkânı ve işyerini elinde bulunduran vakıfların büyük rolü olmuştur. Şehrin bu gelişmesi, Osmanlı döneminde önemli bir ticaret yolu olan İstanbul-Bağdat yolu üzerinde bulunması sebebiyle daha da arttı. Nitekim 1525'te şehirde en az elli altı dükkân ve on sekiz han ile bir bozahane, bir mumhane ve on bir değirmen vardı (BA, TD, nr. 387, s. 70). Bunun yanında ekonomik faaliyetin ağırlığını ziraî mahsul-ler teşkil etmekte idi. Civarda yetişen çeşitli meyveler yakındaki şehirlerle beraber İstanbul'a da gönderiliyordu. Akşehir gölünde de balıkçılık yapılıyordu.

Kanûnî dönemine kadar idarî statüsü hakkında açık bir bilgi bulunmayan Akşehir, 1525'ten itibaren Karaman eyaletine bağlı bir sancak oldu. Bu tarihte sancağa bağlı olarak merkez kazadan başka İshaklı, Çimenili, Ilgın, Belviran ve Aladağ kazaları bulunmaktaydı (BA, TD, nr. 387, s. 81, 84, 86, 92, 100). Sancaklık statüsünü XVII ve XVIII. yüzyıllarda da korudu. Cuinet, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Konya'nın bir kazası haline gelen Akşehir'in Doğanhisar ve Cihanbeyli adıyla iki nahiyesinin bulunduğunu kaydeder.

Akşehir'de Nasreddin Hoca Meydanı'ndan bir görünüş

Günümüzdeki Akşehir, Evliya Çelebi'nin bu şehir için yaptığı tasvirlerle uygun bir şekilde, meyve bahçelerinin kuşattığı yeşillikler şeridi içinde yer alır. Afyon'u Konya'ya bağlayan işlek yol üzerinde özellikle ziraî ürünler bakımından canlı bir alım satım merkezidir. Sultan dağlarını 1700 m. yüksekliğindeki bir geçitle aşarak Göller yöresine giden yol, burada Afyon - Konya yolundan ayrılır. Ayrıca Haydarpasa - Afyon - Konya demiryolu üzerinde de istasyonu vardır. Şehrin nüfusu, 1927'de yapılan Cumhuriyet'in ilk sayımında 10.000'in altında idi. 1950'de 13.000, 1970'te 33.000 olan nüfus 1985'te 45.320'ye ulaştı.

Akşehir'de Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden kalma birçok tarihî eser vardır. 1525'te burada dört cami, kırk altı mescid, üç medrese, altı zâviye, yedi çeşme ve altı hamam bulunuyordu (BA, TD, nr. 387, s. 70). Bu eserler arasında, XIII. yüzyılda Fahreddin Ali Sâhib Atâ tarafından bir külliye olarak inşa ettirilen Taşmedrese ve Mescidi, yine XIII. yüzyılda yaptırılan Altın Kalem Mescidi, aynı yüzyıla ait Seydi Mahmud Hayran Zâviyesi ve bugün Ulucami adıyla bilinen yine XIII. yüzyılda inşa edilmiş Sultan Alâeddin Minaresi Camii ile II. Bayezid'in oğluna ait Sultan Abdullah Zâviyesi ve XVI. yüzyıl başlarında yapılan İmaret (Hasan Paşa) Camii en önemlilerindendir. Ayrıca Nasreddin Hoca'nın türbesi de burada bulunmaktadır.

Akşehir ilçesi, merkez bucağından başka Reis ve Tuzlukçu bucaklarına ay-

rılmıştır. Yüzölçümü 1442 km² olan ilçenin sınırları içinde 1985 sayımının sonuçlarına göre 96.522 nüfus yaşamaktaydı. Nüfus yoğunluğu ise 67 idi.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 40, s. 639-654; nr. 387, s. 70, 81, 84, 86, 92, 100; nr. 399, s. 311-319; nr. 415, s. 332-340; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 15-16; Cuinet, I, 802, 818; *Konya Vilâyeti Salnâmesi* (1302), s. 58-61; *Kâmusü'l-a'lâm*, I, 266-267; İ. Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir*, İstanbul 1945; D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor*, Princeton 1950, s. 1313; Feridun Nâfiz Uzluk, *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara 1958, s. 42-49; Suraiya Faroqi, *Towns and townsmen of Ottoman Anatolia 1520-1650*, Cambridge 1984, s. 36-38, 196-199, 303; Ekrem Kâmil, "Gazzî-Mekkî Seyahatnâmesi", *Tarih Semineri Dergisi*, I/2, İstanbul 1937, s. 32-33; W. Ruge, "Philomelion", *RE*, XIX, 2520-2523; Besim Darkot, "Akşehir", *İA*, I, 277; Cl. Huart — F. Taeschner, "Ak Şehr", *EI*² (İng.), I, 313.

İLHAN ŞAHİN

AKŞEHİRLİ HASAN FEHMİ

(bk. HASAN FEHMİ EFENDİ).

AKŞEMSEDDİN

(ö. 863/1459)

Fâtih'in hocası, mutasavvıf, âlim - tabip ve şair.

Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza'dır. Ancak Akşemseddin veya kısaca Akşeyh adıyla şöhret bulmuştur. 792 (1390) yılında Şam'da doğdu. 'Avâ-

rif'ül-ma'ârif sahibi Şeyh Şehâbeddin Sühreverdi'nin (ö. 632/1234) torunlarından Şeyh Hamza'nın oğludur. Baba tarafından nesebi Hz. Ebû Bekir'e kadar uzanmaktadır. Yedi yaşlarında babasıyla birlikte Anadolu'ya gelerek o zaman Amasya'ya bağlı olan Kavak ilçesine yerleştiler (799/1396-97). Kur'an'ı ezberleyip kuvvetli bir dinî tahsil gördükten sonra Osmancık Medresesi'ne müderris oldu. Yine bu arada iyi bir tıp tahsili yaptığı da anlaşılmaktadır. Hayatı hakkında en geniş ve doğru bilgilerin yer aldığı Enîsî'nin *Menâkıbnâme*'sine göre "ilm-i bâtın lezzeti dimağından gitmediği için", tahminen yirmi beş yaşlarında iken kendisine bir mürşid aramak üzere Fars ve Mâverâünnehir'e doğru yola çıktı; ancak arzusunu gerçekleştiremeden geri döndü. Bazı tavsiyeler üzerine Hacı Bayrâm-ı Velî'ye intisap etmeyi düşündüyse de vazgeçti ve şöhreti Anadolu'ya kadar yayılmış bulunan Zeynüddin el-Hâfî'ye intisap için Halep'e gitti. Fakat bir gece rüyasında, boynuna takılı bir zincirin Hacı Bayram'ın elinde olduğunu görünce Ankara'ya döndü. Akşemseddin hakkında bugüne kadar en geniş araştırmayı yapmış bulunan A. İhsan Yurd, Akşemseddin'in *Def'u mefâ'in* adlı eserinde Zeynüddin el-Hâfî'ye açıkça târizde bulunduğuna dikkati çekerek tenkit ettiği bir kimseye intisap etmeyi düşün-

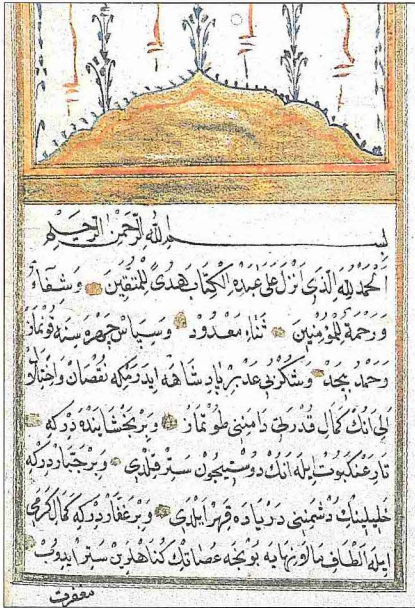
mesinin mümkün olamayacağını belirtmekte ve onun doğrudan doğruya Hacı Bayram'a bağlandığını kaydetmektedir. İntisap tarihi belli olmayan Akşemseddin sıkı bir riyâzet ve mücahededen sonra kendisini takdir eden şeyhinden kısa zamanda hilâfet* aldı. Akşemseddin'in içinde çileye girdiği hücre bugün de Ankara Hacıbayram Camii bodrumunda mevcuttur ve şeyhin adıyla anılmaktadır (bk. Ayverdi, IV, s. 893-894). Daha sonra şeyhinin yanından ayrılarak Beypazarı'na gitti, burada bir mescid ve değirmen inşa ettirdi. Fakat halkın büyük rağbet gösterip etrafına toplanması üzerine günümüzde Çorum'a bağlı olan İskilip kazasında Köseadağı civarındaki Evlek köyüne çekildi. Bir süre sonra buradan da ayrılarak Göynük'e yerleşti ve orada da yine bir mescidle değirmen yaptırdı. Bir yandan çocuklarının, diğer yandan da dervişlerinin tâlim ve terbiyeleriyle meşgul oldu; bu arada hacca gitti. Şeyhi Hacı Bayrâm-ı Velî'nin vefatından sonra onun yerine irşad makamına geçti (833/1429-30).

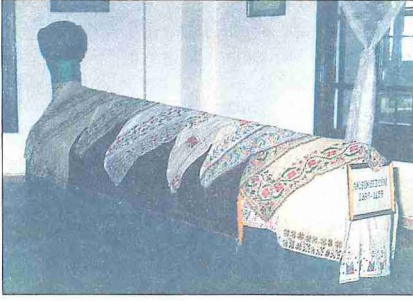
Akşemseddin, şeyhi Hacı Bayram'ın II. Murad'la münasebetlerinde hemen daima yanında olduğundan oğlu II. Mehmed ile de tanışmış ve tahta çıktıktan sonra da onunla görüşmeye devam etmişti. Tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber İstanbul'un fethinden önce iki defa Fâtih'in yanına Edirne'ye giden Akşemseddin, ilkinde II. Murad'ın kazaskeri Çandarlıoğlu Süleyman Çelebi'yi, öbür defasında da Fâtih'in kızlarından birini tedavi ederek iyileştirmiş, Fâtih'in kızı da kendisine Beypazarı'ndaki pirinç mezarlarını vermişti. Fâtih 1453 yılı baharında İstanbul'u muhasara etmek üzere ordusuyla Edirne'den yola çıkınca Akşemseddin, Akbiyık Sultan ve devrin diğer tanınmış şeyhleri de yüzlerce müridleriyle ona katıldılar. Akşemseddin kuşatmanın en sıkıntılı anlarında gerek padişahın gerekse ordunun mânevî gücünün yükseltilmesine yardımcı oldu. Araştırmacılar, Akşemseddin'in bu sıkıntılı anlarda zaferin yakın olduğu müjdesini vererek sabredip gayret göstermesi gerektiğine dair Fâtih'e yazdığı mektupların fethin kısa zamanda gerçekleşmesinde büyük bir tesiri olduğunu belirtmektedirler (bk. İnalçık, s. 131). Fetihten sonra Ayasofya'da kılınan ilk cuma namazında hutbeyi Akşemseddin okuduğu gibi, İslâm ordularının daha önceki kuşatmalarından birinde şehid olmuş olan sahâbeden Ebû Eyyüb el-

Ensârî'nin kabrini de Fâtih'in isteği üzerine yine o keşfetti. Fâtih tarafından kileden çevrildikten sonra Fâtih medreseleri yapılıncaya kadar önce medrese olarak kullanılan Zeyrek Camii'nin güney ihata duvarında pencere üstündeki bir kitâbeden, Akşemseddin'in İstanbul'da bulunduğu yıllarda burada oturduğu ve ders verdiği anlaşılmaktadır (bk. Ayverdi, III, s. 537). Fetihten sonra padişahın tac ve tahtını terkedip bütünüyle şeyhe bağlanmak ve ondan tarikat ahkâmını öğrenmek istemesi üzerine Akşemseddin büyük bir dirayet göstererek Fâtih'in bu arzusuna engel olmaya çalıştı. Bunu başaramayacağını anlayınca Gelibolu üzerinden Anadolu yakasına geçerek Göynük'e döndü. Sultanın, gönlünü almak üzere arkasından gönderdiği hediyeleri geri çevirdiği gibi Göynük'te yaptırmak istediği cami ve tekkeyi de kabul etmeyerek sadece bir çeşme yapılmasına razı oldu.

Hayatının son yıllarını Göynük'te geçirdiği tahmin edilen Akşemseddin, *Menâkıbnâme*'ye göre 863 Rebülâhîrinin sonunda (Şubat 1459) burada vefat etti. Türbesi halen ziyaretgâhtır. Halifelerinden Abdürrahim Karahisârî'nin 865'te (1460-61) Mahmud Paşa adına kaleme aldığı *Vahdetnâme*'nin başında yer alan

Akşemseddin'in *Maddetü'l-hayat* adlı eserinin ilk sayfası (TSMK, Hazine, nr. 552, vr. 1^b)

Akşemseddin'in sandukası

bir beytine göre, Akşemseddin'in bu tarihten önce vefat etmiş olduğu açıkça anlaşıldığından, *Menâkıbnâme*'deki vefat tarihinin doğruluğuna hükmedilebilir. Nitekim bugün türbe kapısı üzerinde bulunan inşa kitâbesi de 863 Rebülâhîrini göstermekte ve menâkıbın verdiği bilgiyi doğrulamaktadır. E. Hakkı Ayverdi'nin kitâbedeki "rebîayn" kelimesini "rebülevvel" olarak kabul etmesinin izahı zordur. Türbesi vefatından beş yıl kadar sonra yapılmış olup sandukası üzerindeki yazı da oğullarından Mehmed Sâdullah'a aittir. Evlâtlarından Mehmed Sâdullah ve Nûrullah da bu türbede yatmaktadır.

Kaynaklarda aynı zamanda "tabîb-i ebdân" olduğu, devrinin iyi bir hekimi sıfatıyla da şöhet kazandığı ve tıbbâ dair eserleri bulunduğu belirtilen Akşemseddin'in, tıp tarihinde ilk defa mikrop meselesini ortaya atmak ve hastalıkların bu yolla bulaştığı fikrini öne sürmekle, bu alanda kesin bilgiler veren Fracastor adlı İtalyan hekimden en az 100 yıl önce bu konuya ilk temas eden tabip olduğu kabul edilmektedir. Adnan Adıvar gibi bazı müellifler, ilk önce Dr. Osman Şevki Uludağ'ın işaret ettiği bu konuda biraz tereddütlü davranırlarsa da Bedi N. Şehsuvaroğlu bunun gerçekliğini inandırıcı bir şekilde ve açıklıkla ortaya koymuştur.

Akşemseddin'in yedi oğlu olmuştur. Bunlar sırasıyla Sâdullah, Fazlullah, Nûrullah, Emrullah, Nasrullah, Nûrülhüdâ ve Hamdullah Hamdi adlarını taşımaktadır. Bunlardan küçük oğlu Hamdullah Hamdi (ö. 909/1503) hey'et, nücûm ve mûsikide iyi derecede bilgi sahibi olup aynı zamanda devrinin önde gelen şairleri arasında da yer almıştır.

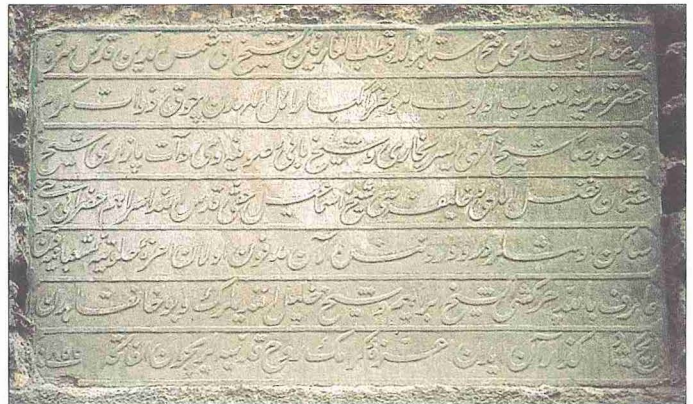
Akşemseddin'in kurduğu Bayramiyye'nin Şemsiyye kolu kendisinden sonra Göynük'te oğlu Fazlullah, Kayseri'de İbrâhim Tennûrî, İskilip'te Attaroğlu Muslihuddin, Ankara ve civarında ise Hamza eş-Şâmî tarafından devam ettirilmiştir.

Eserleri. Akşemseddin'in eserlerinin büyük bir kısmı tasavvufa dair olup başlıcaları şunlardır: 1. *Risâletü'n-nûriyye*. Sadece *Nûriyye* olarak da anılan bu Arapça eser, devrinde şöhet çok yaygınlaşan ve bu sebeple hakkında bazı dedikodular çıkarılan Hacı Bayrâm-ı Velî ve dervişlerini savunma maksadıyla yazılmıştır. Akşemseddin eserinde, "tâife-i nûriyye" adını verdiği sûfleri müdafaa ederek onların özelliklerini, tasavvufî ahlâk ve âdâbı anlatır. Kitapta geçen tarihlere bakarak eserin 838-841 (1434-1438) yılları arasında kaleme alındığı söylenebilir. *Risâletü'n-nûriyye*, A. İhsan Yurd tarafından Arapça metni ve Akşemseddin'in kardeşi Hacı Ali'nin Türkçe tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır (İstanbul 1972). Bayramî halifelerinden Bolulu Himmet Efendi tarafından 1071'de (1661) yapılmış eksik bir tercümesi ise Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Hacı Mahmut Efendi, nr. 2863). 2. *Def'u meâ'îni's-şûfiyye*. Kısaca *Def'u meâ'î* in adıyla da anılan bu kitap bazı kaynaklarda *Hall-i Müşkilât* olarak zikredilmektedir. 856 (1452) yılında kaleme alınan bu Arapça eser Muh-yiddin İbnü'l-Arabî ve benzeri bazı büyük mutasavvıfların küfür ve ilhadla itham edilmelerine karşı onların sözleriyle Kuşeyrî, Gazzâlî, Cüneyd-i Bağdâdî, Necmeddîn-i Kübrâ gibi tanınmış ulemâ ve meşâyihin sözleri arasında bir fark olmadığını, ikincilerin eserlerinden nakiller yaparak göstermekte ve hepsinin aynı yolda bulunduklarını ispata çalışmak-

ta ve ithamları reddetmektedir. Kaynaklarda eserin *Telhîşü Def'i meâ'î* in adıyla bir hulâsasından bahsediliyorsa da şimdiye kadar böyle bir esere rastlanmamıştır. 3. *Makâmât-ı Evliyâ*. "Mürşid kimdir, makâm-ı velâyet nedir ve dereceleri nelerdir" gibi tasavvufî konuları işleyen Türkçe bir eserdir. A. İhsan Yurd tarafından beş nüshası karşılaştırılarak neşredilmiştir (İstanbul 1972).

Risâle-i Zikrullâh, *Risâle-i Şerh-i Akvâl-i Hacı Bayrâm-ı Velî* ve *Risâle fi devrânî's-şûfiyye* adlı eserleri ise bugüne kadar ele geçmemiştir. Kütüphaneye kataloglarına değişik isimlerle geçmiş bazı eserleri ise *Def'u meâ'î* in ve *Risâletü'n-nûriyye* nin çeşitli bölümleridir (krş. *Risâletü'l-intişâr*, Süleymaniye Ktp., Cârullah, nr. 279/2). Ayrıca Akşemseddin'in Fâtih'e yazdığı iki mektubu bilinmektedir. Bunlardan biri Halil İnalıcık, diğeri ise Bursalı Mehmed Tâhir tarafından yayımlanmıştır. Ona nisbet edilen ve yaklaşık kırk beş beyitlik Türkçe manzum bir risâle olan *Nasihatnâme-i Akşemseddin'i* ise yine A. İhsan Yurd, Süleymaniye Kütüphanesi nüshasına (Mihrişah Sultan, nr. 443/3) dayanarak neşretmiştir (İstanbul 1972). Kemal Eraslan da Akşemseddin'in yazma bir mecmuada bulunduğu otuz sekiz şiirini imlâ özellikleri ve açıklamalı sözlüğüyle birlikte yayımlamıştır. *Mâidetü'l-hayât* veya *Mâidetü'l-hayât* 'ın ona aidiyeti tartışmalı olmakla beraber araştırmacıların çoğu bunun Akşemseddin'in eseri olduğunu kabul etmiş görünmektedir. Bu eserin geç tarihlerde istinsah edilmiş pek çok nüshası vardır. En eski tarihli nüsha, 1096 (1685) yılında istinsah edilen Ali Emîrî yazmasıdır (diğer nüshalar için bk. *Türkiye Kütüphaneleri İslâmî Tıp Yazmaları Kataloğu*, s. 139).

Akşemseddin
ve tanınmış
bazı
meşâyihin
fetihden
sonra
Zeyrek
Kilise
Cami'i'nde
ikamet
ettiğini
bildiren
kitâbe-
Fatih/
İstanbul

BİBLİYOGRAFYA :

Lâmîî, *Nefehât Tercümesi*, s. 685 vd.; Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-selâtn*, İstanbul 1274-75, I, 28; Taşköprizâde, *Şakâ'îk* (nşr. Ahmed Subhî Furat), İstanbul 1405/1985, s. 226-232; Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s. 240-246; Hoca Sâdeddin, *Tâcû't-tevârih*, İstanbul 1279-80, I, 420, 423, 534; Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul 1328-30, I, 210; *Osmanlı Müellifleri*, I, 13; III, 191; Abdülbâki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul 1931, s. 240-242; Ergun, *Türk Şairleri*, I, 400 vd.; Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, s. 35; Orhan F. Köprülü, *Tarihî Kaynak Olarak XIV. ve XV. Asırlardaki Bazı Türk Menâkıbnâmeleri* (doktora tezi, 1951), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 512, s. 83-105; a.mlf., "Akşemseddin", *Küçük Türk-İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1974, I, 75-76; Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, Ankara 1954, s. 131, 217-219; İsmail E. Erünsal, *Abdurrahim Karahisarî Hayatı ve Vahdetnâmesi* (lisans tezi, 1970), İÜ Ed. Fak.; Ali İhsan Yurd, *Fatih Sultan Mehmed Hân'in Hocası Şeyh Akşemseddin: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1972 (metinde aynı müellif tarafından neşredildiği ifade edilen Akşemseddin'in eserleri bu inceleme içinde yer almaktadır); Banarlı, *RTET*, I, 507 vd.; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi III*, s. 279-280, 537; a.e. IV, s. 893-894; *Türkiye Kütüphaneleri İslâmî Tıp Yazmaları Kataloğu*, İstanbul 1984, s. 139-140; Bedi N. Şehsuvaroğlu v.dğr., *Türk Tıp Tarihi*, Bursa 1984, s. 47, 62; H. J. Kissling, "Aq Şems ed-Din Ein türkischer Heiliger aus der Endzeit von Byzanz", *BZ*, XLIV (1951), s. 322 vd.; a.mlf., "Ak şams al-din", *El²* (İng.), I, 312-313; Hüseyin Sıdkı Köker, "Tefsiri Mevlâna Mustafa ve Vakıfları", *VD*, III (1956), s. 227-228, 258, resim 1/7; Kemal Eraslan, "Akşemseddin'in Dinî-Tasavvufî Şiirleri", *TDI*, sy. 394 (1984), s. 411-417; a.mlf., "Akşemseddin'in Dinî-Tasavvufî Şiirleri", *TDAY Belleteri* 1984, Ankara 1987, s. 11-85; Cafer Şirar, "Akşemseddin Muhammed b. Hamza", *DMBİ*, I, 498.

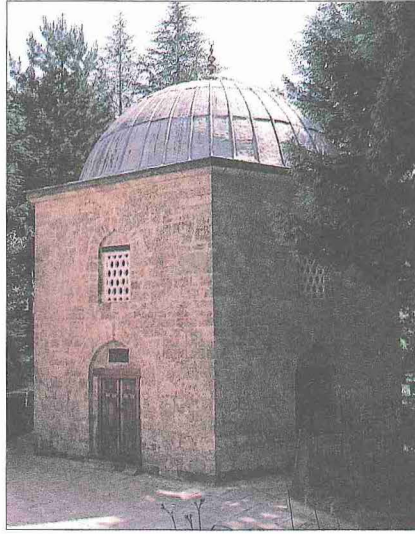

ORHAN F. KÖPRÜLÜ-MUSTAFA UZUN

AKŞEMSEDDİN TÜRBESİ

Bolu'nun
Göynük kazasında
Akşemseddin'in defnedildiği kabir.

İstanbul'un mânevî fâtihi kabul edilen ve Fâtiha Sultan Mehmed'in hocası olan Akşemseddin'in türbesi Süleyman Paşa Camii yanındadır. Kapı kemerini aynasındaki Arapça kitâbesine göre, 792'-de (1390) dünyaya gelip 863 Rebûlâ-hir sonlarında (Şubat 1459) vefat eden Şeyh Akşemseddin için 868 (1463-64) yılında yaptırılmıştır. Evliya Çelebi *Seyahatnâmesi*'nin matbu nüshasındaki bir notta, türbenin harap olması üzeri-

Akşemseddin Türbesi - Göynük/Bolu

ne hazîne-i hâssadan masrafı karşılanarak yeni ve güzel bir türbe yapıldığı belirtilmiştir. 1952 yılından itibaren türbenin dış mimarisi tamir görmüş, bu sırada içindeki sandukaların yerleri değiştirildiği gibi bir tanesi de anlaşılmayan bir sebepten kaldırılarak yok edilmiştir.

Akşemseddin Türbesi, çapı 4.80 m. kadar olan bir altıgen biçimindedir ve kesme taştan yapılmıştır. Üstünü kurşun kaplı bir kubbe örter. Her cephesinde altı üstlü ikişer pencere vardır. Kapı çerçevesi basit, sade ve Osmanlı devri Türk türbe mimarisinin klasik çağının mütevazı bir örneğidir. Son tamirde sandukaların yanlara yerleştirilmesi gibi yanlış bir işin niçin yapıldığının izahı mümkün değildir. Türbede Akşemseddin'den başka iki oğlu da yatmaktadır. Evliya Çelebi, Akşemseddin'in pek çok sayıdaki oğul ve torunlarının adlarını vererek bunların çoğunun onun yanında yattıklarını bildirir. Şeyhin sandukası, Anadolu'da Selçuklu devrinde çok görülen ceviz ağacından işlenmiş sandukaların bir benzeridir. İki yan cephesinde kabartma harflerle bir hikmet ile bir hadîs-i şerif yazılmıştır. Baş taraftaki aynasında rûmîlerle bezenmiş yine bir hadîs-i şerif, diğer aynada ise bir hakîm sözü görülür. Akşemseddin'in sandukası, Osmanlı devrinde yapılan ağaç sandukaların sonuncusu olarak özel bir değere sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 461-464; a.e. (haz. Zuhurî Danışman), İstanbul 1970, IV, 169-172; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi III*, s. 279-280; Ali İhsan Yurd, *Fatih Sultan Mehmed Hân'in Hocası Şeyh Akşemseddin: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1972.

SEMAVİ EYİCE

AKYAZILI SULTAN ÂSİTÂNESİ

Bulgaristan'da
Varna ile Balçık arasında
XVI. yüzyıla ait bir tekke.

Mimari üslubundan XV. yüzyıl sonları veya XVI. yüzyıl başlarında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Erken devir Osmanlı fetihlerine katılan bir velî olan Akyazılı Sultan'ın buraya gelmesi ve burada defnedilmesi, menâkıbnâmesinde anlatılmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre Akyazılı Sultan, Hacı Bektâş-ı Velî halifelerinden olup Rumeli'nin Türkleşmesinde payı olan gazi (veya alp) erenlerdendir. Evliya Çelebi onun yüz yıldan fazla yaşadığını ve Sultan II. Murad devrinde (1421-1451) öldüğünü yazmakta, tekke ve türbenin kurucusu olarak da Gazi Mihaloğulları'ndan Arslan Bey'i göstermektedir. Mihalli Akıncılar olarak Rumeli'de akınları idare eden Gazi Mihaloğulları arasında Arslan Bey adında bir kişi bilinmiyor ise de âsitânenin bu aile mensuplarından biri tarafından yaptırılıp vakfedildiği muhakkaktır. En azından âsitâne Yavuz Sultan Selim zamanında (1512-1520) mevcuttu ve Bektâşi

Akyazılı Sultan Türbesi - Varna / Bulgaristan

